

Een fantasie-charter door T. van der Laars. *Wapens, vlaggen en zegels van Nederland. 1918.* (2)

De ontwikkeling van de fotografie maakte het afbeelden van zegels als reproductie van een (kleuren)foto mogelijk.

Dit artikel betreft middeleeuwse geschilderde miniaturen, waarin zegels zijn afgebeeld. In een ander artikel beschrijft ik zegelafbeeldingen in schilderijen. (3)

Onderzoek

Voor zover ik weet is er geen documentatie te vinden met de sleutelwoorden “geschilderd miniatuur” (4) en “zegel”, of “schilderij” en “zegel”. Dat betekent dus dat er vele websites en tijdschriften/boeken geraadpleegd moeten worden. Datgene wat ik gevonden heb vermeld ik hierna. Ik neem aan dat er meer zijn, maar die moeten nog opgespoord worden.

Voorbeelden van middeleeuwse miniaturen met zegels

Koning Edward de Oudere? ca 900

Op de website van de Morgan Library & Museum te New York vinden wij onder ander bijgaande miniatuur Deze toont ons een bode, die een gezegeld document aan een koning aanreikt. Of heeft de koning een charter aan een bode ter afhandeling gegeven? Het geschrevene is met krabbels aangegeven. Het groene zegel is een wapenzegel met misschien een kruis als wapenstuk. Het omschrift bestaat uit 10 en 6 kruisjes.

Koning Edward de Oudere en een bode

Bron: Morgan Library & Museum *Abrégé des histoires divines* MS M751.fol. 087v.

De koning is volgens het bijschrift mogelijk Edward de Oudere. Zijn regeringsperiode was van 28 oktober 899 tot 17 juli 924. Op 6 juni 900 werd hij tot koning, van de Anglo-Saxons gekroond. Hij zit er gemakkelijk bij. Dit kan betekenen dat de inhoud van het document niet slecht voor hem was. De tekst aangrenzend aan de afbeelding verwijst naar het pausdom van paus Formosus (paus van 6 oktober 891 tot zijn overlijden op 4 april 896). De regeringsperiodes van Edward en de paus vallen niet samen, maar liggen wel dicht bij elkaar

Een voorbeeld uit de demonagerie periode?

Een tweede afbeelding betreft eveneens een gezegeld document. Het is een duivels tafereel.

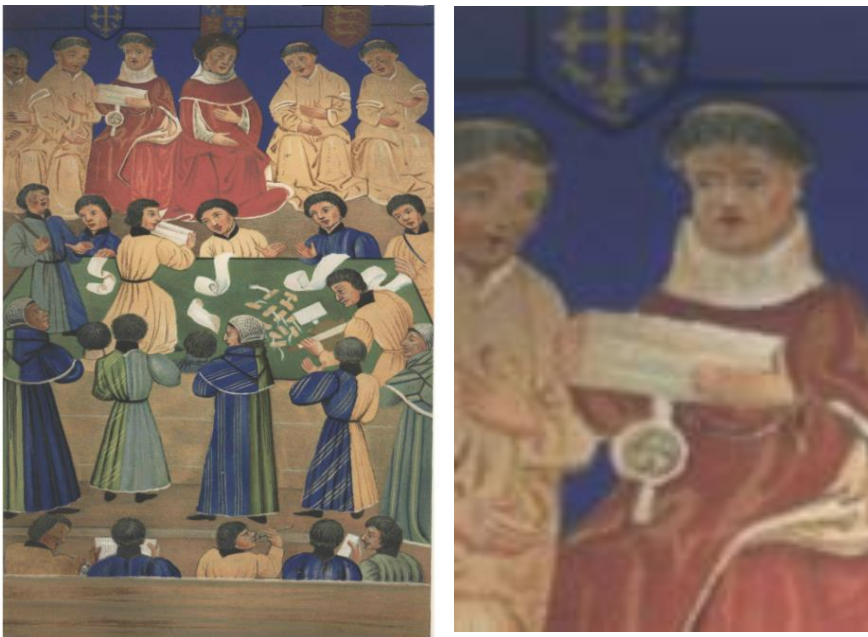

Een zegel van groene was aan een rode staart toont ons de letter tussen J of T (5).

De bron van de tekening is mij niet duidelijk geworden en daarom kan ik de afbeelding ook niet identificeren en dateren. Een paarse duivel met blauwe kop en gouden hoornachtige kam toont een gezegeld document. Het groene zegel wordt vastgehouden door een zittende bruine duivel met zilveren hoorns. Daarnaast zijn er nog zes duivels en een duivelsbeeld afgebeeld. De tekst van het document kan ik niet ontcijferen. Het zegel toont of een J of een T. De T kan op Teufel wijzen.

De *Espigurnantia* of zegelkamer van The Court of Chancery, London ca 1460

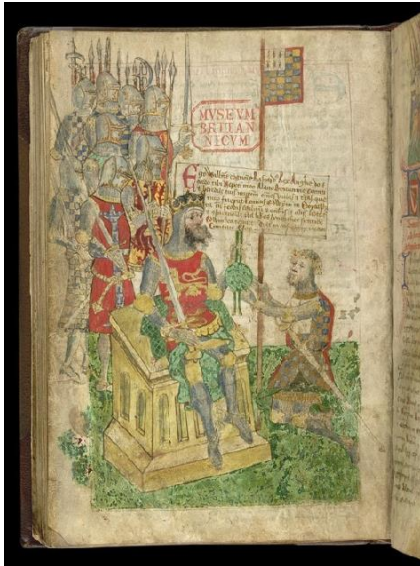
Eén van de Lords in rode kledij houdt een gezegeld document omhoog. Het zegel-zelf kan niet geïdentificeerd worden. (6)

Afbeelding uit Corner, G.R. *Observations on four Illuminations representing the Courts of Chancery, King's Bench, Common Pleas en Exchequer, at Westminster, from a MS. of the time of King Henry VI.* *Archaeologia* 19, 1863: 375-377. Corner is volgens John Cherry (mail London, August 2018) de enige die een goed artikel schreef over deze vier afbeeldingen. . Corner-zelf was vooral geïnteresseerd in de kledij van de afgebeelde personen. Toentertijd heette de zegelaar *spigurnel* en de zegelkamer *Espigurnantia*. (7)

Willem de Veroveraar en Alan Rufus (Alan the Red, le Roux), ca 1071

Willem de Veroveraar, beleent in 1071 Richmondshire aan Alan Rufus, graaf van Bretagne, als dank voor zijn hulp bij de verovering van Engeland. Rufus werd daardoor de Eerste Heer van Richmond. Als bevestiging reikt hij een groen gezegeld charter aan. De charter begint met "*I, William, named "The Bastard", King of England give and concede to you --*" (8)

Links Willem de veroveraar en rechts Alan Rufus.
Coll. MVSEVM BRITANICVM. Bron: commons.wikimedia.org/

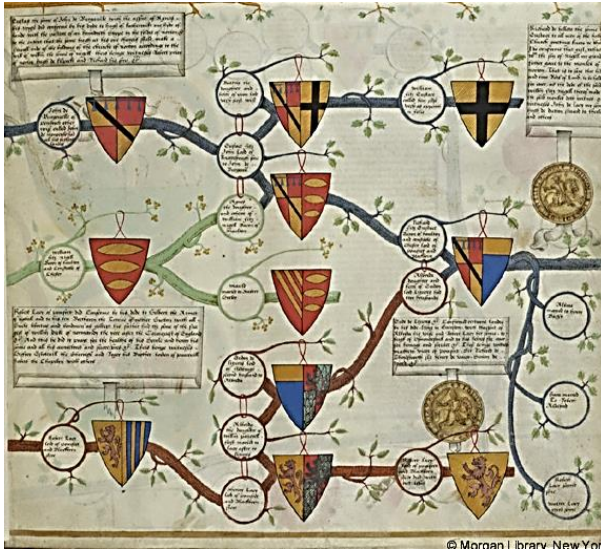
Zegel van Willem de Veroveraar.
Bron: National Archives, Londen.

In the Register of The Honour of Richmond overhandigt Willem aan Alan een groot charter met een aanhangend zegel.

Het groene onherkenbare zegel waarmerkt het charter. Toch moet het zegel eruit hebben gezien zoals die aan andere documenten uit die tijd is aangebracht. Ik geef een voorbeeld. In de tekening is de grootte van het zegel ongeveer even groot als een hoofd, maar dit zal niet het geval zijn geweest.

De leden van de vorstehuizen van Warwick en Essex

In de collectie van de Morgan Library & Museum wordt een rol bewaard met de (veronderstelde) verwantschappen van leden van de vorstehuizen Warwick en Essex. (9)

Een kwart van de scroll. 1140. *Descents of the houses of Warwick and Essex, England, 16th century.*

Bron: Morgan Library & Museum, New York, MS M.956 fol. 4r.

De leden van de vorstehuizen van Warwick en Essex worden aangegeven. In dit document komen acht getekende zegels voor. Ik neem aan dat er geen andere afbeeldingen van deze acht personen beschikbaar waren en dat daarvoor hun beeltenis op hun zegels nagetekend werden. Van deze acht zegelafbeeldingen neem ik twee over.

Volgens Bevan (2004) kloppen de genealogische gegevens niet; voor mijn artikel is dit niet van belang. (10)

Zegel van Eudo de Lisours

Zegel van Richard de FitzEustace of Halton

Het zegel van Eudo de Lisours (ca 1097-1113) is zijn ruiterszegel met omschrift + SIGILLVM : EVDO : DE : LIZVRES. Het andere zegel rechtsboven toont ons het ruiterszegel van Richard de FitzEustace of Halton (ca 1128-1181). Het omschrift luidt + SIGILLVM : RICARDI : DE : HELLETO. Richard de FitzEustace Claverling, Lord of Halton was geboren in 1025 en is overleden in 1061. Zijn ouders waren Eustace John Claverling.

Volgens een internet bron is Eudo Robert de Lisours (ca 1097-1113) de vader van de hierboven genoemde Alan Rufus, maar andere bronnen vermelden dat hij alleen een dochter had, toen hij op 16-jarige leeftijd stierf.

Mathilde, keizerin van het Heilige Duitse Rijk, afbeelding uit 14de of 15de eeuw

Portret van keizerin Mathilde in de “*History of England*”, samengesteld door monniken van St. Albans in de 15de eeuw. Het manuscript wordt ook vermeld als “*Liber benefactorum de l’abbaye de St. Alban*”, gemaakt in de 14de eeuw. Bron: internet British Library MS Cotton Nero D VII.fol. 7. Coll. British Library.

Keizerin Mathilde, ook empress Maud (1102-1167), werd in 1114 op ca 12 jarige leeftijd keizerin, door haar huwelijk met Hendrik V, keizer van het Heilige Rooms Rijk. Zij hertrouwt als weduwe met Godfried van Anjou. Na een bewogen leven overleed zij in 1167. De afbeelding toont een blanco charter met een horizontaal ovaal rood aanhangend zegel zonder afbeelding. Het document lijkt blanco te zijn, maar waarom dan een zegel? Ik neem aan dat zij een charter met haar zegel heeft doen bekrachtigen.

Libro de los estampas de los Reyes de León

Het *Libro de los estampas de los Reyes de León* wordt ook *Libro de los Testamentos de los Reyes de León* genoemd. Het wordt bewaard in het Archief van de Kathedraal van León. Deze codex werd aan het eind van de 12de of begin van de 13de eeuw samengesteld. Het bevat onder meer de testamenten van koningen van León. Vandaar de tweede naam van de codex. Het boek toont onder meer afbeeldingen en levensbeschrijvingen van koningen van León en gravin Sancha Muñiz. Zij worden in dit boek vermeld, omdat zij financieel bijdroegen aan de bouw van de kathedraal. De eerste afgebeelde koning is Ordoño II. Hij is geboren ca 873, en was koning van 910 tot zijn overlijden in 924. Zijn afbeelding toont geen zegel. De andere zeven afbeeldingen zijn alle met hetzelfde zegel verlucht. Hiervan toon ik er twee, nl. die van de eerste met zegel, nl. Ordoño III, en de laatste met zegel van gravin Sancha Muñiz. De in de bijschriften genoemde jaren geeft aan dat de Codex zo’n 200-300 jaar na het leven van de genoemde personen werd samengesteld. Misschien waren in deze periode hun zegelstempels of zegelafdrukken verloren waren gegaan en konden daardoor niet nagetekend worden. (11) Voor mijn publicatie selecteerde ik twee afbeeldingen, namelijk die van koning Ordoño III en die van gravin Sancha Muñiz. Andere afbeeldingen zijn van de koningen Ramiro III, Bermudo II, Fernando I, Alfonso V en Alfonso VI.

Koning Ordoño III

Ordoño III was geboren in 925, werd koning in 951 en stierf in 956.

De afbeelding toont ons de moord op gravin Sancha Muñiz door een neef in 1045. Sancha was een rijke dochter van graaf Astorga Munio Fernandes de Saldaña.

Opvallend is dat de afgebeelde zegels van goud lijken te zijn en dat zij alle dezelfde tekening hebben, nl. een op een ankerkruis lijkend kruis met als “omschrift” cirkeltjes. Misschien dat de cirkeltjes vanwege het kleine formaat een naam moeten voorstellen, zoals een nagetekend zegel uit een document uit 1230.

Mogelijk een
landsheerlijk
kerkelijk zegel
10de eeuw

Spitsvoetig leliekruis
ca 1230

Zoekend op internet naar zegelafdrukken van middeleeuwse koningen van León leverde zegels op, die te verwachten waren. Namelijk: een ruiterszegel of een troonzegel (hier niet afgebeeld). Gebruikten de koningen een bepaald type zegel dat bij hun positie, bijvoorbeeld als beschermheer van de kathedraal, paste, of gebruikten zij als landsheer een ander zegel, zoals een spitsvoetig leliekruis. In de literatuur op internet heb ik over zegels niets gevonden.

Bespreking

Vergeleken met de “ongezegelde” miniaturen is het aantal op internet gevonden “gezegelde” miniaturen klein. Hierbij valt op dat de meeste vondsten uit Normandische/Engelse bronnen stammen. Uit Spanje-León vond ik één bron. Uit Frankrijk slechts één en uit Duitsland geen enkele. Misschien zijn nog te weinig geschilderde miniaturen uit Duitsland en Frankrijk op internet gezet, want ook in deze landen zullen miniaturen geschilderd zijn. De afgebeelde zegels zijn van een keizerin, van koningen en andere belangrijke personen, en van duivels om hun “duivelse praktijken” te bekrachtigen.

Miniatuur-schilders zullen elkaar in Europa hebben ontmoet en elkaars werk hebben bekeken en ervan hebben geleerd. Zij zullen, net als anderen, veel hebben gereisd. (12)

Ik verwacht dat op bovenstaande voorbeelden aanvullingen komen.

Noten

1. Vredius, Olivarius. *Sigilla Comitum Flandriæ et Inscriptiones. Diplomatum ab iis editorum cum expositione historica*. Uitgeverij Jan van den Kerckhove, Brugge, 1639. Zijn naam werd ook als Oliverio Vredio gespeld
2. Zie ook A.C. Zeven. Van de Laars' zwevende zegel. *Heraldisch Tijdschrift* 23 (2017): 80. De zegels stammen uit verschillende tijden.
3. Zeven, Anton C. Enkele voorbeelden van geschilderde zegelafdrukken in schilderijen. In wording.
4. Geschilderd moet erbij, anders krijg je miniatuur-autootjes e.d.
5. daniel keller demonagerie.tumblr.com/ en [https://nl.pinterest.com/daniel4643/chartes et diplomes/](https://nl.pinterest.com/daniel4643/chartes-et-diplomes/)
6. Dank aan John Cherry, Londen mail mei 2020.
7. Zeven, Anton C. Multizegeldocumenten en hun mogelijke ontstaan en het vervoer van prefabzegels. *Blazoen* 5 (2019): 15-20, en Zeven, Anton C. 2019. Multi-seal documents, their possible origin and the transport of prefab seals. www.antonzeven.nl
8. Bastaard, want hij was een onwettige zoon van hertog Robert I van Normandië en de leerlooier's dochter Herleve ook genaamd Arlette, te Falaise. De namen Rufus en Roux.

betekenen rood. Hij zou een blozend uiterlijk hebben. Maar dat is op de afbeelding niet te zien.

9. De rol is breed en waarschijnlijk aan beide zijden beschilderd. Daarom zal de Morgan Library de afbeelding in vier stukken hebben “geknipt”.

10. Bevan, Rosie. 2004. A realignment of the 12th and 13th century pedigree of the earls of Warwick

11. Bron: verscheidene internetwebsites.

12. Bijvoorbeeld: bisschoppen en hun gevolg reisden heen en weer naar Rome. Ridders en knapen (kandicaat-ridders) en hun gevolg zullen om roem en eer te verzamelen tournooien en veldslagen bezocht hebben. Burgers en anderen bezochten het Heilige Land.